

Rozsáhlému rukopisu se samozřejmě nevyhnuly některé nesrovnalosti. Pro nás je např. nezvyklé používání zkratky PF pro Přírodovědeckou fakultu UK, protože takto se zpravidla označuje Právnická fakulta, přírodovědu bychom zkracovali PřF UK. Jmenný rejstřík je v knize poněkud nedotažený, u některých jmen zcela chybějí odkazy na stránky, kde jsou zmíněna. Na s. 74 narazíme na špatné číslování poznámek.

Kniha je opatřena celou řadou fotografických i popisných příloh. Samostatnou kapitolou – patřící též spíše do oblasti příloh, proto zmíněna zde – jsou historiky o Dionýzu Ilkovičovi, které autor sesbíral od jeho kolegů a studentů. Velmi cenný je přehled všech přednášek a seminářů, které si nejprve Ilkovič v Praze zapsal jako student, a poté i těch, které v Praze i v Bratislavě vedl jako pedagog.

Milada Sekyrková

doi: 10.14712/23365730.2020.12

Petr Feldstein – Tomáš Libánek, Skoro proti všem. Časopis Student v nejslavnější éře československé žurnalistiky

Grada Publishing, Praha 2019, 255 s., ISBN 978-80-247-2861-2

Vydávání novin kriticky naladěných vůči komunistickému režimu je badatelsky atraktivním a společensky významným tématem. Při jeho zpracování rozkrývají historikové a zástupci jiných společenskovědních oborů okolnosti, za kterých daná periodika vznikala, čím se zabývala, kolik si dokázala získat čtenářů a jaký osud je potkal po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy.

Nedílnou součástí takového výzkumu jsou dramatické životní příběhy vydavatelů. Někteří byli v šedesátých letech představiteli dospívající mladé generace a chtěli v novinářské profesi uplatnit svoje schopnosti a vydobýt si společenské uznání. Jejich snaha psát o konkrétních společenských problémech originálně, poutavě a zároveň co nejvěcněji se výrazně prolínala se sférou politikou.

Výše uvedené aspekty se týkají časopisu *Student*, který vycházel od října 1965 do konce srpna 1968. Tento týdeník si zvolil za téma své diplomní práce historik Tomáš Libánek. V roce 2007 ji obhájil. Poté ji spolu s Petrem Feldsteinem – pamětníkem a redaktorem – upravil tak, aby mohla vyjít knižně. Výsledek jejich spoluautorství je podle mého názoru zdařilý.

Oba čtivě a s kritickým odstupem zpracovali téma, jemuž dosud nebyla v historiografii věnována pozornost. Zužitkovali různorodé prameny z Národního archivu, Archivu bezpečnostních složek a z dobových časopisů. Chvályhodné je rovněž to, že Libánek natočil rozhovory s redaktory Studenta a do textu je zapracoval. Hojně citované Feldsteinovy vzpomínky mají ve vyprávění nezastupitelnou úlohu a dodávají mu svěžest.

V této souvislosti si však dovoluji podotknout, že autoři v seznamu zdrojů a literatury uvedli neexistující Archiv Úřadu pro studium totalitních režimů. V lednu 1995 vznikl Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu (ÚDV) a od roku 2007 funguje Ústav pro studium totalitních režimů (ÚSTR) spolu s Archivem bezpečnostních složek (ABS). Také se domnívám, že kvůli lepší orientaci by ve výčtu archivních dokumentů neměly chybět

názvy příslušných fondů. Například u signatur začínajících číslicí 318 by bylo vhodné napsat, že jsou z fondu Hlavní správy tiskového dohledu.

Jak už jsem naznačil, samotný příběh je napsán velmi napínavě. Úvodní kapitola pojednává v kostce o působení časopisu *Student* v roce 1968. Čtenář se dozvídá, kdo za Pražského jara byl v jeho redakci, kdo z veřejně známých osobností v něm publikoval a jak krátce po okupaci vojsky Varšavské smlouvy zaniknul. Poté se autoři vrací v čase k okolnostem, jež jsou se vznikem a vývojem *Studenta* spjaté.

Mezi ně patřil vztah Petra Feldsteina s otcem Valterem. Ačkoli oba vyrůstali v naprosto odlišných životních podmínkách, nedošlo mezi nimi ke generačnímu konfliktu. Valter Feldstein se stal kvůli skromnému rodinnému původu a traumatickým zážitkům z let 1939–1945 přesvědčeným komunistou, který si v poučném režimu vybudoval zářnou kariéru. V roce 1959 to dotáhl na programového ředitele Československé televize. Svého syna důkladně seznámil s problematikou médií a výrazně přispěl k jeho rozhodnutí pracovat jako novinář. Zároveň měl pochopení pro synovy stále kritičtější názory vůči režimu.

Ty se vyvíjely na pozadí společenského uvolňování v šedesátých letech, jemuž jsou v knize věnovány třetí a čtvrtá kapitola. V nich autoři především popisují, jak se představitelé kultury pokoušeli vymanit z tlaku režimních institucí. Všimají si rostoucího napětí mezi novináři na jedné straně, cenzory a jinými komunistickými funkcionáři na druhé straně. Do tohoto kontextu zasazují vznik *Studenta*, jenž si musel projít velmi komplikovaným schvalovacím procesem (návrh byl podán v lednu 1965, ale první číslo vyšlo až v říjnu téhož roku).

Z mého pohledu nejzajímavější pasáže pojednávají o tom, jak se *Student* postupně odpoutával od ideologických nároků režimu, až se od nich v roce 1968 oprostil úplně. V důsledku zrušení cenzury uveřejnili redaktori Petr Feldstein a Tomáš Pěkný prohlášení, že na stránkách *Studenta* je možno zcela svobodně vyjadřovat názory.

Ruku v ruce s tím zaznamenalo periodikum výrazné tematické rozšíření. Vedle studentké problematiky dostala prostor svědectví o politických procesech z padesátých let, články o Stalinově teroru v SSSR, texty o pokusu sociálních demokratů obnovit vlastní stranu a v neposlední řadě texty o náboženství. Redaktori se dokonce setkali s představiteli *Rádia Svobodná Evropa* v Mnichově, aby s nimi natočili rozhovory. Učinit takové kroky si žádalo nejen jejich odvalu, ale i připravenost přijímat rozdílné ohlasy. Velmi oceňuji, že Libánek s Feldsteinem uvádějí v textu jak příklady kladného přijetí, tak ostré kritiky.

Souhlasím s autory, že *Student* jedinečným způsobem zpracovával tabuizovaná témata. V tom však nebyl jediný. Podle mého názoru kniha postrádá důkladnější srovnání, v čem se výklad těchto témat na stránkách *Studenta* lišil od jejich výkladu v jiných periodikách.

Zbylé tři kapitoly se týkají období od 21. srpna 1968, čímž se autoři částečně vrací k tomu, co předeslali v kapitole úvodní. Píší, že redaktori vydali poslední čísla *Studenta* konspirativně, následně vlastní periodikum zrušili. Poslední stránky jsou věnovány různorodým osudům těchto lidí v sedmdesátých a osmdesátých letech.

Závěrem shrnuji, že kniha ve mně i přes některé menší nedostatky zanechala velmi dobrý dojem. Je napsána tak, aby ji mohli číst jak odborníci, tak běžní čtenáři. V jistém slova smyslu ji lze vnímat i jako svědectví o svobodě slova. Ta není ničím samozřejmým a lze o ni snadno přijít.

Marek Suk

doi: 10.14712/23365730.2020.13